

новила 6,2 млрд грн, у 2017 р. – 9 млрд грн, 2018 р. – 10,4 млрд грн, 2019 р. – 16,3 млрд грн [4].

Вирішення проблеми має здійснюватись в розрізі ключових проблем сучасної професійної освіти:

- побудувати ефективну модель управління професійною освітою;
- розробити нову структуру та оптимальну мережу закладів професійної освіти;

- фінансування закладів професійної освіти повинно здійснюватись відповідно до обґрунтовано визначених обсягів, напрямів та рівнів підготовки кваліфікованих кадрів.

Таким чином, фінансування професійної освіти за рахунок бюджетного фінансування повинно спрямовуватися відповідно до потреб держави, яка повинна забезпечувати робочими місцями випускників, що сприятиме зменшенню безробіття серед випускників навчальних закладів. Обсяги видатків на професійно-технічну освіту необхідно збільшувати зважаючи на потреби, які виникли в цій сфері.

Література

1. Ткачук О. В. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/105.pdf.

2. Сучасний стан фінансування професійно-технічної освіти в Україні. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/profesijno-tehnicna-osvita.pdf>.

3. Проект Закону України «Про професійну освіту в Україні» за № 5160 від 22.09.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

4. Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.

ОПОРНІ ЗАКЛАДИ ОСВІТИ ЯК ЦЕНТРИ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ – НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МОДЕЛЮВАННЯ

Калініна Л. М.¹, Лапінський В. В.², Топузов М. О.³

*¹⁻³Інститут педагогіки НАПН України, Київ, вул. Січових Стрільців, 52Д
E-mail: ¹gelena@i.ua, ²vit_lap@ukr.net, ³miketopuzov@gmail.com*

Здійснення фундаментального дослідження «Організаційно-педагогічні та економічні засади функціонування опорних закладів

освіти як центрів управління в умовах децентралізації» стало необхідним, оскільки державна політика України в сфері місцевого самоврядування надала змогу стартувати реформам у різних соціальних сферах, зокрема – в галузі освіти. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 року № 157–VIII) надав можливість розпочати формування базового рівня місцевого самоврядування. Було створено 878 об'єднаних територіальних громад (надалі – ОТГ), у яких проживає 9 млн громадян; відбулося зростання місцевих бюджетів [1]; розпочато створення мережі опорних закладів освіти [2]. У освітній галузі України пріоритетними процесами визначено демократизацію, децентралізацію управління освітою, перехід до державно-громадської моделі управління в загальній середній освіті, передавання прав розв'язання проблем на найближчий для громадян рівень, раціоналізація мережі закладів освіти в країні тощо. Важливу роль у реформаційних змінах в освіті відведено управлінню. У законодавчій базі акцентовано увагу на необхідності модернізації системи управління освітою, пошуку та впровадженню її нових відкритих і демократичних моделей, механізмів розподілу коштів, розвитку партнерства з громадськими інституціями. Результати опитування 1266 керівників освіти із 20 областей України, що становить 7,3 % від загальної кількості управлінців (станом на 2015/16 н.р.) дозволили виявити причини неефективного управління освітою та гальмування впровадження системних змін в освітній галузі. У результаті аналізу отриманих даних виокремлено три блоки обставин.

Блок 1 стосується власне системи управління загальною середньою освітою. Як найбільш значущу виокремлено невідповідність форми управління цивілізаційному етапу розвитку суспільства, наявність жорсткої управлінської вертикалі (60 % респондентів надали таку відповідь). Решта причин неефективності управління освітою породжуються саме цією обставиною, а саме:

- 1) дублювання і зловживання владними повноваженнями, непрозорість прийняття управлінських рішень (91,0 %);
- 2) надмірна централізація, «зовнішнє управління» (87,0 %);
- 3) застаріла модель системи освіти (83,0 %);
- 4) низький рівень розвитку громадських структур в управлінні освітою (78,0 %);
- 5) нерівність в освіті (55,0 %).

Блок 2 стосується незадовільного та нераціонального фінансування освіти (81,0 %). Це відображається у нерівномірному розподілі фінансових витрат на освіту одного учня, неефективних механізмах фінансування.

Блок 3 – обставин, що спричинюють неефективність системи управління, полягає в обмеженні свободи керівників і відсутності шкільної автономії (58,0 %).

Створення опорних закладів освіти в умовах децентралізації вимагає від них виконання певних функцій, які потребують термінового вивчення та моделювання. Отримані результати мають використовуватися як бази знань для обґрунтування, планування організаційно-педагогічних й економічних засад функціонування закладів освіти та ефективного управління ними як системою об'єктів, кожен з яких в свою чергу є активною системою. Завдання визначення зовнішніх властивостей системи «опорна школа + філії» та функціоналу зв'язку «система – середовище» необхідно виконати, керуючись як нормативними документами, так і даними, отриманими за результатами досліджень подібних систем, зокрема – у інших країнах. Тільки маючи достатньо вичерпні дані щодо властивостей складників системи, їх взаємозв'язків і взаємних впливів, часових характеристик відкликів системи на зовнішні впливи, можна вибудувувати динамічну модель системи та стратегію керування нею. Таких досліджень протягом останніх кількох десятиліть за кордоном було проведено досить багато, оскільки проблема кількісного зменшення контингенту закладів середньої освіти, зокрема – в сільській місцевості, соціально обумовлена технологізацією сільськогосподарського виробництва [4]. На рівні окремого закладу освіти вплив розміру навчальних груп на якість та економічну ефективність освіти досліджено у [5, 6]. Отримані дані підтверджують припущення щодо того, що результати (якість) навчання обернено пропорційні кількості учнів у класі та, разом з тим, існування нижньої межі цієї кількості, необхідної для уможливлення застосування групових форм навчання. Разом з тим, управлінський контекст функціонування груп закладів освіти, між якими існують розділення функцій, та які утворюють певну ієрархію, майже недосліджені [3]. Також слід акцентувати увагу на тому, що в історії цивілізації відсутні приклади існування демократично-ліберального освітнього закладу (який є активною системою, в якій виникають і розпізнаються нові проблеми та знаходяться шляхи їх подолання) у тоталітарній або авторитарній державі, і, навпаки, приклади існування у демократичній державі систем освіти, організованої за принципом «вертикальної піраміди», залежної від однієї особи – її керівника.

Ураховуючи те, що нині в нашій країні на законодавчому рівні запропонована й упроваджується унікальна організаційна структура закладів загальної середньої освіти «опорна школа + філія (філії)», доповнена структурними підрозділами й функціями, яких не існувало раніше, при чому філії є територіально виокремленими, але не утво-

рюють юридичної особи, необхідне дослідження й моделювання діяльності створюваних структур. Зважаючи на отримані дані щодо неефективного управління загальною середньою освітою, як проблеми дослідження можна виокремити суперечності між: необхідністю модернізації системи управління загальною середньою освітою, у т.ч. освітніми округами й опорними школами та недостатністю розроблення й деталізації її наукового, практично зорієнтованого і законодавчого забезпечення; необхідністю виконання управлінським персоналом функцій, які за попередньої організаційної структури не були йому притаманні, або не були визначальними для успішної реалізації завдань закладу, його підрозділів. Також слід ураховувати недостатність вітчизняного й зарубіжного досвіду зазначеної діяльності.

Література

1. Прес-центр ініціативи «Децентралізація» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/11425>
2. Про затвердження Положення про освітній округ і опорний заклад освіти [Електронний ресурс] : постанова КМ України від 19.06.2019 р. № 532. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/532-2019-п#n11>
3. Kalinina L. M. (2017). Management of a new Ukrainian school. *Dyrektorshkoly (School Director)*, № 1–2 (793–794), p. 12–21.
4. Slate John R., Jones Craig H. Effects of School Size: A Review of the Literature with Recommendations. – 2005. – <http://edresearch.yolasite.com/resources/slate.pdf>
5. Impacts of School and Class Size on Student Outcomes. *District Administration Practice // Hanover Research, January 2015 (Reviews the educational research)*. – Pp. 5–11.
6. Humlum M. K., Smith N. Long-Term Effects of School Size on Students' Outcomes // *IZA Discussion Paper No. 8032*. – March 2014. – 27 p.

ФОРМЫ РЕФЛЕКСИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ ПОСЛЕ ЭКСКУРСИИ ПО ФИЗИКЕ УЧЕБНО-ПРОФИОРИЕНТАЦИОННОЙ НАПРАВЛЕННОСТИ

*Попова Т. Н., Прудкий А. С.
Керченский государственный морской технологический университет
E-mail: katmatfiz223@yandex.ru*

После проведения любой учебной экскурсии целесообразно установление уровня *рефлексии* (от позднелатин. *reflexio* – обращение